

Aile Bireyleri Arasındaki İletişimde Film İzleme Pratiği: Sinemaya Gitme Etkinliğinin Dönüşümü, Sorunları ve Öneriler

The Role of Watching Films Together in Family Communication: Transformation, Problems, and Suggestions Regarding the Practice of Going to the Cinema

Doç. Dr. Gökhan GÜLTEKİN¹

Öz

Bu çalışma, dijitalleşmenin sinema deneyimi ve aile içi iletişim üzerindeki etkilerini sosyolojik bir bakış açısıyla irdelemektedir. Literatür taramasından ve durum analizinden hareketle çalışma, özellikle sinemaya giderek gerçekleştirilen film izleme eyleminin aile içi iletişimdeki rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Aile, bireyin ilk sosyalleştiği ve temel değerleri öğrendiği bir kurum olarak, teknolojik dönüşüm süreçlerinden doğrudan etkilenmektedir. Özellikle dijital teknolojilerin yaygınlaşması, film izleme pratiklerini bireyselleştirmiş; sinema salonlarında kolektif olarak gerçekleştirilen film izleme deneyimi, yerini ev ortamında yapılan bireysel tüketime bırakmıştır. Bu dönüşüm, aile bireylerinin birlikte kaliteli zaman geçirme fırsatlarını azaltmış, aile içi iletişimi zayıflatmıştır. Çalışmada, sinemaya gitme etkinliğinin sadece eğlendirici değil, aynı zamanda aile bağlarını güçlendiren ve duygusal yakınlık sağlayan bir sosyal ritüel olduğu vurgulanmaktadır. Film izlemek, özellikle ortak seyir deneyimi söz konusu olduğunda, empati kurma, değer aktarımı ve iletişim becerilerinin gelişmesine katkı sunmaktadır. Bu bağlamda, sinemada film izleme pratiği aile içi iletişimin güçlendirilmesinde etkili bir araç olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca çalışmada, dijitalleşmenin getirdiği bireyselleşme ve yalnızlaşma eğilimlerine karşı sinemanın sosyalleştirici yönünün korunması gerektiği savunulmakta; ailelerin, eğitim kurumlarının, yerel yönetimlerin ve dijital platformların bu süreçte bilinçli şekilde katkı sunması gerektiği önerilmektedir. Sonuç olarak, sinemaya gitme etkinliği, dijital çağın getirdiği bireysel ekran kültürüne karşı aile bütünlüğünü destekleyici önemli bir gelenek ve kültürel pratik olarak öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile içi iletişim, sinema, dijitalleşme, film izleme, kültürel pratik.

Makale Türü: Araştırma

Abstract

This study examines the impact of digitalization on cinema experiences and intra-family communication from a sociological perspective. Based on the literature review and situation analysis, the study aims to reveal the role of film viewing—particularly when carried out through cinema attendance—in intrafamilial communication. The family, as the primary institution where individuals first socialize and acquire core values, is significantly influenced by technological transformations. The widespread adoption of digital technologies has individualized film viewing practices, replacing the collective experience of watching movies in cinemas with solitary consumption in private spaces. This shift has diminished opportunities for quality time among family members and weakened communication within families. The study emphasizes that going to the cinema is not merely an entertaining activity but also a social ritual that strengthens familial bonds and fosters emotional closeness. Watching films together, especially in communal settings, enhances empathy, value transmission, and communication skills. In this context, attending cinema screenings is considered an effective tool for reinforcing family communication. The paper argues for the preservation of cinema's socializing function against the isolating tendencies brought about by digitalization and suggests that families, educational institutions, local governments, and digital platforms should consciously

¹Aksaray Üniversitesi, İletişim Fakültesi, cinegultekin@gmail.com.

Atıf için (to cite): Gültekin, G. (2025). Aile Bireyleri Arasındaki İletişimde Film İzleme Pratiği: Sinemaya Gitme Etkinliğinin Dönüşümü, Sorunları ve Öneriler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(Aile Özel Sayısı), 521-534

contribute to this goal. In conclusion, the practice of going to the cinema emerges as a valuable cultural tradition that supports family cohesion in contrast to the individualized screen culture of the digital age.

Keywords: Family communication, cinema, digitalization, watching film, cultural practice.

Paper Type: Research

Giriş

Aile, bireyin ilk toplumsallaştığı, değer yargılarını, kültürel normları ve kimlik öğelerini ilk kez deneyimlediği temel sosyal kurumdur. Toplumsal ilerlemenin en temel kaynaklarından biri olan aile, yalnızca biyolojik bir birliktelik değil; aynı zamanda duygusal, kültürel ve ekonomik bir organizasyondur. Aile içinde sağlıklı iletişim kurabilen bireyler, mutlu, arkadaş canlısı ve olumlu bir yapıya sahip olurlar. Eğer çocukta uyum bozukluğu varsa, öncelikle aile içindeki iletişim eksiklikleri araştırılmalıdır. Ebeveynin sevgi ve ilgisinden uzak yetişen çocuklar, bu sevgi açlığından dolayı davranış bozuklukları geliştirebilirler (Yavuzer, 2005, s. 134). Bireyleri birbirine bağlayan en önemli unsurlardan biri olan “birlikte zaman geçirme” etkinlikleri, aile içi iletişimin sağlıklı olmasında ve dolayısıyla aile bağlarının korunmasında önemlidir. Ortak etkinlikler, aile üyelerinin birbirini daha iyi tanımasını, empati geliştirmesini ve duygusal bağlarını güçlendirmesini sağlar. Bu bağlamda sinemaya gitmenin hem eğlendirici hem de birleştirici bir kültürel pratik olarak aile bütünlüğünü destekleyen önemli bir etkinlik olduğu düşünülebilir. Kirel’in (2012, s. 24) de vurguladığı gibi sinema salonları, aileyle birlikte gidildiğinde mutluluk verebilen mekanlardır. Dahası, sosyalleşmeye de destek olur. Nitekim film izlendikten sonra üzerine yapılan konuşmalar da önemli bir sosyal etkinlik olarak düşünülür.

Sinema, 28 Aralık 1895’te Lumière Kardeşler’in Paris’teki Grand Café’de gerçekleştirdiği ilk halka açık gösterimde, öncelikle teknolojik bir yenilik ve görsel bir şölen olarak algılandı. Ancak kısa sürede, bu hareketli görüntülerin potansiyeli fark edilmiş ve sinema, salt bir eğlence aracı olmanın ötesine geçerek güçlü bir toplumsal etkinlik ve kültürel form haline gelmiştir. Zaman içerisinde film izleme etkinliğinin gerçekleştirildiği sinema salonları; bireyleri bir araya getiren bir sosyalleşme platformu, kitleleri eğlendiren bir endüstri, bilgi ve düşünceleri aktaran bir eğitim aracı ve hatta belirli ideolojileri yayan bir propaganda mekanizması olarak farklı işlevler üstlenmiştir. Ancak yirminci yüzyılın büyük bir bölümüne damgasını vuran bu sanat formu, dijital çağın başlamasıyla birlikte varoluşsal bir dönüşümün eşiğine gelmiştir. Geleneksel selüloit film tabanlı üretim, dağıtım ve gösterim pratiklerinin yerini dijital teknolojilerin almasıyla “Dijital Sinema” olarak adlandırılan yeni bir dönem başlamış ve dolayısıyla film izleme pratiği de sinema salonlarına has bir özellik olmaktan çıkmıştır.

Dijitalleşme sinemanın tüm süreçlerini etkilemiş ve film yapım süreçlerini radikal bir şekilde değiştirmiştir. Üretim maliyetlerinin (belirli açılardan) düşmesi, sürecin hızlanması ve teknik olanakların artması, sinemayı daha geniş kitleler için erişilebilir kılmıştır. Ancak bu dönüşüm, aynı zamanda yeni zorlukları da beraberinde getirmiştir. Özellikle köklü film endüstrileri, yeni teknolojilere adaptasyon, yüksek başlangıç yatırımları, format standardizasyonu sorunları ve mevcut iş gücünün dönüşümü gibi teknik ve ekonomik problemlerle yüzleşmek zorunda kalmıştır (Zengin, 2018, s. 844). Böylece bilinen anlamıyla geleneksel sinema dönüşmüş, ailece gerçekleştirilen ve bir boş zaman etkinliği olarak değerli olduğu düşünülen “sinemaya gitme” pratiği de yerini dijital sinemanın bireysel izleme edimine bırakmıştır. Şüphesiz bunda toplumsal yapının dönüşümüyle birlikte aile yapısında yaşanan değişimin de etkisi bulunmaktadır. Giddens’in (2000, s. 44) belirttiği gibi sanayileşme, kentleşme, modernleşme ve özellikle dijitalleşme süreçleri, aile kurumunun işlevlerini ve iç dinamiklerini etkileyerek aile içi ilişkilerin doğasını yeniden şekillendirmiştir. Öyleyse dijitalleşmenin hem geleneksel film izleme eylemini hem de geleneksel aile yapısını ve aile içi iletişim süreçlerini bir şekilde etkilediği söylenebilir. Bu temel sorunsaldan hareket eden çalışmanın amacı, aile bağlarının korunmasında ve sağlıklı bir aile içi iletişimin gerçekleşmesinde sinemaya gidip film izleme pratiğinin rolünü, dijitalleşmenin getirdiği “bireysel izleme” pratiğini de göz önünde bulundurarak tartışmak, temel

problemleri serimlemek ve çeşitli öneriler sunmaktır. Bu amaç kapsamında sosyolojik bir bakış açısıyla, Türk toplum yapısında önemli bir yeri olan aile kurumundaki iletişim süreçlerinde, birlikte film izleme eylemini özellikle sinemaya giderek gerçekleştirmenin önemi ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Çalışmada literatür taraması ile durum analizinden faydalanılmış ve sosyolojik bir bakış açısı benimsenmiştir.

Ülkemizde aile-sinema ilişkisine veya seyir deneyimlerine yönelik çeşitli çalışmalar gerçekleştirildiği gözlemlenebilir. Bu çalışmalar arasında, sinemada aile içi şiddetin nasıl görünürlük kazandığını serimleyen (Yaşartürk, 2010), Türk sinemasında ailenin, kadın ve evlat edinme anlamında nasıl temsil edildiğini tartışan (Bilis, 2019), feodal aile yapısının Türk sinemasına nasıl yansıdığını, erkek kimliğinin inşası ölçüsünde değerlendiren (Karadaş, 2020), aile mitinin nasıl temsil edildiğini ortaya koyan (Oktan, 2018) veya aile temsiline dönüştürme çeşitli dönemler bağlamında tartışan (Yağbasan ve Ateş, 2018) çalışmalar bulunur. Yine yeni seyir deneyimlerinde çocuk izleyicinin durumunu tartışan (Özsoy, 2017), kadınların film izleme pratiklerini ortaya koyan (Uçar İlbuğa, 2017), sinemaya gitme eylemi üzerine sözlü bir tarih çalışması gerçekleştiren (Akbulut, 2014) veya daha geniş odaklı olarak, Türkiye’deki sinema mekanları, seyir ve seyirci araştırmalarının temel yaklaşımlarına değinen araştırmalar (Çam ve Yüksel, 2020) da bulunur. Özü itibarıyla, literatürde “sinema-aile” ilişkisi üzerine hazırlanan çalışmaların genel yöneliminin filmlerde ailenin temsili veya bu temsilin tarihsel süreçteki dönüşümüne odaklandığı söylenebilir. Bununla birlikte Türkçe literatürde ailelerin sinemaya gitme veya birlikte film izleme pratiğinin aile bağlarının korunmasında ya da aile içi ilişkilerin sağlıklı ilerlemesinde nasıl bir rolü olabileceğini tartışan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın önemi giderek dijitalleşen günümüz dünyasında, geçmişte aile içi iletişimde önemli bir rolü olan sinemaya gitme eylemindeki dönüşümün sorunlarını tartışan ve bu kapsamda çeşitli öneriler sunan öncü çalışmalardan biri olmasından kaynaklanmaktadır. Çalışmanın amacına ve önemine uygun olarak öncelikle “sinemada dijitalleşme ve değişen seyir deneyimleri” sonrasında “modern toplum, aile ve dijitalleşme” konularını açıklamaya çalışmıştır. Son olarak, sinemaya gitme ve/veya film izleme pratiğinin mekanları, mevcut sorunları ve aile içi iletişimin sağlıklı ilerlemesinde sinema alanında neler yapılabileceğine yönelik derinlemesine bir tartışma gerçekleştirilmiştir.

1. Sinemada Dijitalleşme ve Değişen Seyir Deneyimleri

Sinemada dijitalleşme, en temel anlamıyla, bir filmin yaratım aşamasından (çekim, kurgu, ses tasarımı, özel efektler) dağıtımına (dijital kopyaların uydudan, fiber optik ağlardan veya taşınabilir disklerden iletimi) ve son olarak seyirciye buluştuğu gösterim anına (dijital projeksiyon, dijital platformlar, internet tabanlı yayın alanları vs.) kadar tüm süreçlerde dijital teknolojilerin egemen olduğu bir sinema anlayışını karşılamaktadır. Bu, sadece teknik bir değişim değil, aynı zamanda estetik, ekonomik ve kültürel sonuçları olan köklü bir dönüşümdür. Sinemadaki dijital dönüşüm, büyük film endüstrilerinde teknik ve ekonomik sorunları artırırken, orta ve küçük ölçekli sinemalarda film üretimini hızlandırmıştır. Örneğin, Nijerya’nın Nollywood’u, dijital imkanlarla yılda binlerce film üretirken büyük endüstrileri geride bırakmıştır. Türk Sineması da dijitalleşmenin etkileriyle önemli büyüme göstermiştir. Dijital teknolojiler, özellikle bağımsız yapımcılar için yeni olanaklar yaratarak film üretiminde ve çeşitliliğinde önemli bir artışa katkıda bulundu (Zengin, 2018, s. 845).

Sinemada dijital devrimin üretim, dağıtım ve seyir deneyimlerini olumlu açıdan geliştirdiğini vurgulayan Stam’a (2021, s. 327) göre dijitalleşme, düşük bütçeli film yapımını kolaylaştırmış ve internet üzerinden dağıtımını daha mümkün hale getirmiştir. Bu durum, Hollywood egemenliğindeki uluslararası sistemden daha karşılıklı ve çok merkezli bir iletişim imkânı sunmaktadır. Yazar, dijitalleşmenin sunduğu olanaklar arasında bilgisayar üretimi aktörler ve masaüstü bilgisayarlarla uzun metraj filmler üretme yeteneğini de vurgular. Ayrıca, dijital sinemanın inandırıcılık katma özelliği, düş gerçekçiliğinin oluşumuna katkı sağlamakta ve seyirciyi filmin içine hapsedmektedir. Yeni teknolojilerin biçimsel olarak hem gerçekçilik hem de gerçekdışılık için sunduğu imkanlar, “topyekûn sinema” gibi etkileyici formlara olanak tanır.

Örneğin, IMAX gibi sersemletici görünümdeki filmler, izleyicilere daha inandırıcı bir deneyim sunar. Yine Figgis’e (2014, s. 150) göre sinema, artık geleneksel tuğla ve çimentodan yapılmış, kırmızı koltuklu salonlar değil, sandalyelerin aynı yöne bakacak şekilde yerleştirilebildiği, beyaz bir duvar ya da ekranın bulunduğu, orta fiyatlı dijital projektörlerin ve hoparlörlerin bağlanabildiği herhangi bir yer bile olabilmektedir. Dijitalleşme, klasik sinema salonlarının yenilenmesine ve gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır. Önceden tek perde ve basit koltuklardan oluşan sinema salonları, dijital dönemde yüksek çözünürlüklü projeksiyonlar, devasa perdeler, lüks koltuklar ve kaliteli ses sistemleri ile donatılarak birer “kutsal mabet” haline gelmiştir. Bu yenilikler, 3D, 4D gibi simülatörlü sinema deneyimleriyle (görüntü, titreşim, koku gibi unsurlar) yeni bir salon ve seyir kültürü yaratmıştır. Dijitalleşme, sinema salonlarını daha esnek hale getirerek, işletmecilerin farklı etkinlikler (gösteriler, konserler, konferanslar vb.) için salon tasarımlarını planlamalarına olanak tanımıştır (Zengin, 2018, s. 851). Dahası Öz (2012, s. 72) “interaktif sinema” teknolojilerinin filmsel anlatıyı seyirci tercihleriyle şekillendirebildiği için artık seyirciyi “özne” konumuna taşıdığını vurgulamaktadır. Öte yandan, bu tercihlerin aslında yapım ekibi tarafından belirlendiğini söyleyerek aslında seyircinin kendisine sunulduğu kadarıyla özne olarak tercihte bulunabildiğini belirtir.

Dijitalleşmenin sinemaya getirdiği bazı dezavantajlar da bulunmaktadır. Belton’a (2002, s. 105) göre, filmlerin özellikle dijitalleşmeyle birlikte, o muhteşem sinema salonlarında izlenmesi gereğinin kalmaması, akıllı telefonlardan veya tabletlerden de ulaşılabilir olması, bilinen sinemanın sonunu getirmiştir. Yine Laura Mulvey, 2006 yılında yayımladığı *Death 24x a Second* adlı eserinde dijitalleşmeyi ve sinemayı teknolojik imkânlarla ele alır. Mulvey, tüm bilgi ve iletişim biçimlerinin tek bir sistemle çiftli kodlara aktarılmasını bir dönemin sonu olarak değerlendirir. Dijital teknolojinin, gerçeklikle bağıni kopararak analog görüntüden uzaklaştığını belirtir. Bu dönüşüm, filmli kameralarla oluşturulan analog görüntünün dijitalleşerek maddi bağlantısını kaybetmesine yol açar ve dijital görüntülerin ‘doğal büyü’lerini yitirdiğini ifade eder. Sonuç olarak sinema görüntüsü, Viktorya dönemi büyülu fener (magic lantern) illüzyonlarına veya insan eliyle yaratılan görsel hilelere benzeyen bir yapıya bürünür (Mulvey, 2012, s. 30). Nitekim bu vurguyu çarpıcı şekilde ortaya koyanların başında Benjamin gelmektedir. *Teknik Olarak Yeniden Üretilbilirlik Çağında Sanat Eseri* adlı çalışmasında Benjamin’in (2023) vurguladığı gibi, herhangi bir sanat eserini bağılı olduğu geleneğinden uzaklaştırmak, o sanat eserinin özünü yani aurasını yitirmesine sebebiyet verecektir. Bu yönüyle dijitalleşmenin, sinemanın aurasına zarar verdiğini, hatta başka sorunlara da yol açabildiğini düşünmek önemlidir. Örneğin Zengin’e (2018, s. 852-855) göre, dijitalleşmeyle birlikte sinemada maliyet artışı, işsizlik, standardizasyon, korsan yayıncılık ve tarihi sinema salonlarının kapanması gibi olumsuzluklar ortaya çıkmıştır. Dijitalleşme ‘standardizasyon’ sorununa da yol açmaktadır. Dijital dönemde formatlar, çözünürlükler ve kare sayısı sürekli değişmektedir. Örneğin sinemanın altın çağında, 35mm film formatı ve saniyede 24 kare hızı gibi teknik standartlar on yıllarca büyük ölçüde sabit kalmış, bu da ekipman uyumluluğu ve arşivleme açısından bir istikrar sağlamıştır. Oysa dijital çağda kamera sensörleri, kayıt formatları (codec’ler), çözünürlükler (HD, 2K, 4K, 8K), renk uzayları, kare hızları sürekli bir değişim ve gelişim halindedir. Bu durum, sinemacılar ve salon işletmecileri için ciddi bir zorluk yaratmaktadır. Bugün alınan pahalı bir dijital kameranın veya projeksiyon cihazının birkaç yıl içinde teknolojik olarak geride kalma riski vardır. Bir filmin çekildiği format ile kurgulandığı, renk düzenlemesinin yapıldığı ve nihayetinde gösterildiği projeksiyon sisteminin uyumlu olması gerekliliği, teknik karmaşıklığı ve maliyeti artırmaktadır. Farklı salonların farklı standartlarda cihazlar kullanması, dağıtım kopyalarının (DCP) farklı versiyonlarda hazırlanmasını gerektirebilir ve formatlar arası dönüşümlerde görüntü kalitesinde kayıplar yaşanabilir.

Dijital teknolojilerin sinemanın alanına daha fazla dahil olmaya başladığı ve geliştirildiği 2000’li yıllardan sonra yavaş yavaş sinema salonları ve seyircinin seyir alışkanlıkları da değişmeye başlamıştır. Burçak Evren’in (2014) ifade ettiği gibi, bir zamanlar kentlerin sosyal hayatının merkezi olan görkemli, tarihi semt sinemaları veya şehir merkezlerindeki büyük salonlar, yerlerini büyük ölçüde Alışveriş Merkezleri (AVM) içerisine sıkışmış, daha küçük,

birbirine benzeyen, işlevsel ama ruhsuz salonlara (cineplex) bırakmıştır. Bu değişim, sadece fiziksel bir dönüşüm değil, aynı zamanda "sinemaya gitmek" eyleminin anlamını da değiştirmiştir. Eskiden başlı başına bir etkinlik, bir ritüel olan sinemaya gitme deneyimi, AVM içindeki diğer tüketim aktivitelerinden (alışveriş, yemek) biri haline gelmiş, o kendine özgü büyüsunü ve ayrışmışlığını yitirmiştir. Evren'in vurguladığı gibi, sadece mekanlar değil, deneyimin unsurları da kaybolmuştur: 35mm film makinesinin projeksiyon odasından gelen tıkırtıları, karanlıkta perdeye süzölen o titreşen ışık hüzmeleri vs. yitip gitmiştir. Özellikle 2019 yılında başlayan ve küresel ölçekte yaşamı derinden etkileyen Covid-19 pandemisi bir yandan sokağa çıkma yasakları, sosyal mesafe kuralları ve insanların kapalı alanlarda bulunma konusundaki endişelerine bir yandan da sinema salonlarının uzun süre kapalı kalmasına veya çok düşük kapasiteyle çalışmasına sebep oldu. Pandemi, insanların kamusal alanlardan çekilip evlerine kapanmasıyla birlikte sinemaya gitme eylemini eşi benzeri görülmemiş bir şekilde sekteye uğratmış, dijital platformlara olan yönelimi ivmelendirmiş ve dijitalleşmenin sinema üzerindeki etkilerini geri dönülemez bir biçimde pekiştirmiştir. Örneğin, Boxoffice Türkiye verilerine göre, 2019 yılında Türkiye'de gösterime giren filmler neredeyse 1 milyar liraya yakın gelir sağlarken, gişe hasılatı 2020 yılında 300 milyon liranın altına gerilemiştir. Benzer şekilde, 2019 yılında 400'ün üzerinde film vizyona girerken bu sayı 2020 yılının sonunda 170'lere kadar gerilemiştir. Aynı dönemde seyirci sayısı ise 60 milyonlardan 17 milyona kadar düşmüştür. Bu kriz, stüdyoları ve yapımcıları filmlerini doğrudan dijital platformlarda (Netflix, Amazon Prime Video, Disney+, vb.) yayınlama veya sinemadaki vizyon tarihiyle eş zamanlı olarak dijitalde de sunma mecburiyetine yöneltmiştir.

Dijitalleşme, sinema deneyimini geleneksel mekân (sinema salonu) ve zaman (belirli seanslar) kısıtlamalarından büyük ölçüde uzaklaştırmıştır. İzleyici artık filmleri sadece sinema salonlarında değil, evindeki televizyonda, bilgisayarında, tabletinde ve hatta cep telefonunda, istediği zaman, istediği yerde izleme özgürlüğüne kavuşmuştur. Bu durum, seyir pratiğini kökten değiştirmiştir. Seyirci, filmi tek başına ya da çevrimiçi etkileşimde bulunduğu kişilerle izleyebilir; sahneleri atlayabilir, hızlandırabilir veya durdurabilir. Ayrıca, yeni iletişim teknolojilerindeki yakınsama özelliği sayesinde film izlemeden önce, sonra veya izleme sırasında farklı platformlar arasında gezinebilir, içerik paylaşımı yapabilir. Böylece yeni bir seyir kültürü ortaya çıkmaktadır (Yolcu, 2022, s. 304). Dolayısıyla Gümüş'ün (2021, s. 167) belirttiği gibi, aslında dijitalleşme, bu yeni dönemde seyirciye artan özerklik hissi, anlık tatmin arayışı (doyumsuzluk), algoritmik öneri sistemlerinin yönlendiriciliği, çoklu ekran kullanımı alışkanlığı ve tüketim sırasında diğer kullanıcılarla eş zamanlı etkileşim kurma eğilimi gibi özellikler kazandırmıştır. Bu etkileşimsellik, seyirciyi pasif konumundan alarak dijital çağda geleneksel sinemanın da kullanıcı/izleyici sinemasına, yani Daly'nin "Sinema 3.0" olarak tanımladığı yeni bir yapıya dönüşmesine neden olmuştur. Sinema 3.0'da seyirci aktif bir konuma geçerken filmler de sabit eserler olmaktan çıkmıştır (Daly, 2010, s. 82). Öte yandan bireyselleşen seyir deneyiminin, sinemaya gidilerek toplu bir şekilde izlenen film deneyiminin yerini alamayacağını savunan bazı araştırmacılar (Akbulut, 2014; Casetti, 2011; Göker, 2017), her ne kadar film izleme eyleminde köklü bir dönüşüm yaşanmış olsa da geleneksel film izleme kültürü ve bu kültür sonucunda insanlar arasında yaşanan etkileşimin yerini dolduramayacağını savunmaktadır. Nitekim burada serimlenen çalışmada da tartışılmak istenen ve üzerinde durulan asıl husus, işte bu geleneksel film izleme kültürünün aile içi iletişimdeki veya aile bağlarının korunmasındaki önemine vurgu yapmaktır. Bu tartışmanın hemen öncesinde ise dijitalleşen günümüz modern toplumlarında ailenin durumu; aile üyelerinin iletişim şekilleri veya aile içi iletişimde ortaya çıkan sorunlar değerlendirilmiştir.

2. Modern Toplum, Aile ve Dijitalleşme

Aile, toplumsal kuralların, rollerin, davranış kalıplarının, gelenek ve göreneklerin öğrenildiği ve yaşatıldığı önemli bir kurumdur. Giddens'in (2000, s. 114) vurguladığı gibi, aile sadece toplumun yapı taşı değil, aynı zamanda hukuksal, psikolojik ve sosyolojik bir kurumdur. Birey, aile aracılığıyla topluma katılır ve toplumsal değerleri, politik ve sosyal yönelimleri

öğrenir. Bu noktada aile üyeleri arasındaki iletişim önemli bir olgudur. Nitekim aile bireyleri arasındaki iletişimin sağlıklı ilerlemesi, en nihayetinde mikro düzeyde mutlu bir ailenin makro düzeyde ise belki de mutlu bir toplumun ana faktörü kabul edilebilir.

Aile içi iletişim ve aile bağlarının korunması birbirleriyle ilişkilidir; sağlıklı ve güçlü bağlara sahip aileler, bireylerin ihtiyaçlarının karşılandığı, ebeveynlerin rollerini mutlulukla kabul ettiği yapıdadır. Aile bireyleri arasındaki iletişimin zayıflığı, aile bağlarının da yeterince güçlü olmasını engelleyebilir. Özgüven'e (2001, s. 35) göre, iletişimi güçlü olan ailelerde çocuklar sorunlarla başa çıkma noktasında daha başarılı olabilmektedir. Bu nedenle, bireylerin iletişim kalitesini artırmaları önemlidir. Bunu sağlayabilecek, aile iletişimini güçlendirecek unsurları belirlemek ve aile içi iletişimde yeteri kadar uygulamak önemlidir. Nitekim aile içi iletişimi güçlendiren unsurlar, aile üyelerinin kendilerine ve birbirlerine güven duymasını sağlar. Aile içindeki iletişim, çocuğun toplumsal ilişkilerini ve davranışlarını şekillendirir. Sağlıklı iletişim ortamı olmayan ailelerde büyüyen çocuklar, psikolojik ve iletişimsel açıdan normal gelişim gösterememektedir (Yavuzer, 2005; Demircioğlu vd., 2011, s. 94). Buna karşın Dönmezer'e (2000, s. 10) göre, aile bağları sağlam ve aile içi iletişimin sağlıklı olduğu ailelerde esneklik, iç yapının ve işleyişin önemli bir parçasıdır; aile üyeleri, görev ve sorumlulukları paylaşarak yaşamlarını sürdürürler. Ebeveynlerin iletişimde açıklık ve doğruluğu benimsemeleri, doğru anlayışın dikkatli dinlemeyle sağlanması gerektiği fikrini yansıtır. Bu iletişim formatı, çocuklara da aktarılmalıdır.

Aile içi iletişim öncelikle eşler arasındaki iletişimi kapsar. Çocuk sahibi olan ailelerde ise devreye ebeveyn(ler) ile çocuk(lar) arasında gerçekleşen iletişim sürecini de dahil etmek gerekmektedir (Güleç, 2018, s. 107). Eşler arası iletişimde saygı, sevgi ve hoşgörü ile karşılıklı etkileşim önemlidir. Ailede eşler, bireysel ve aile gereksinimleri arasında denge kurarak uzlaşım sağlarlar. Bu olgun davranış, çocuk sahibi olan ailelerde de çocuklara örnek teşkil eder; eşler çocuk yetiştirmeyi önemli bir misyon olarak görür ve çocukların gereksinimlerini doğal bir şekilde karşılarlar (Demiray 1994, s. 230). Böylece çocuklar kendi gereksinimlerinin karşılandığını, huzurlu bir ailede yer aldığını düşünür, ebeveynlerine karşı güven duygusuna sahip olur ve onlarla olan bağını koruması gerektiğinin bilincine varırlar.

Ebeveyn(ler) ile çocuk(lar) arasındaki iletişim, temel olarak anne ve babanın gerek birbirlerine gerekse çocuklarına karşı olan tutumlarına bağlıdır. Ebeveynlerin tutum ve davranışları, pek çok çocuk için bir öğrenme biçimidir. Öte yandan içinde bulunulan kültürel değerler ve ebeveynlikten duyulan haz, ebeveynin çocukla olan ilişkisini de doğrudan etkiler (Yavuzer, 2005, s. 132). Kültürel değerlerle şekillenen aile içi iletişim, kuşkusuz kültürel değerlerde veya toplumsal yapıda meydana gelen değişimlerden az veya çok, olumlu ya da olumsuz biçimde etkilenecektir. Bu yönüyle Gubbels'ın belirttiği şekliyle aile, zaman ve mekân içerisinde hızlı dönüşebilen bir yapı olarak değerlendirilmelidir. Farklı toplumlar ve çağlar arasında, hatta aynı toplum içinde bile ailenin yapısı ve doğası değişim göstermektedir (Akt. Aslan, 2002, s. 26). Böylesi bir değişim, toplumsal dinamiklerin ve kültürel etkileşimlerin yansımaları sayılmalıdır.

Toplumsal yapı üzerine çok çeşitli ve farklı görüşler ortaya koyulmakta, buna bağlı olarak da özellikle çeşitli araştırmacılar tarafından insanlık tarihindeki kırılma noktaları belirli icatlar, yaşam biçimlerindeki değişimler veya iletişim teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak belirlenmektedir. Örneğin Bell (1973) tarım, sanayi ve bilgi alanında gerçekleşen; Masuda (1981) ise dil, yazı, basım ve bilgisayar üzerine yaşanan gelişmelerin toplumlarda önemli değişikliklere yol açtığını tartışır. İki araştırmacı için de değerli olan "bilgi" mefhumu, McLuhan (2003) tarafından insanoğlunun tarihsel süreç içerisinde bilgide ve bilgiye erişme olanaklarında yaşanan değişim üzerinden yeni bir sınıflandırmaya tabii tutulur. Buna göre insanlık kabile, basım, edebiyat çağlarını aştıktan sonra elektronik çağa adım atmıştır. Nitekim McLuhan'ın sınıflandırması henüz internet ve dijital teknolojilerin yer almadığı bir döneme denk gelmesinden dolayı kısıtlı sanılsa da onun asıl önemli vurgusu *Understanding Media: The Extensions of Man* (1964) adlı eserinde, her bir yeni iletişim teknolojisinin insan ilişkilerini şekillendirdiği düşüncesi üzerinedir (McLuhan, 2003). Bu bağlamda özellikle 2000'lerden sonra iyiden iyiye gelişim

göstermeye başlayan bilgisayar ve internet temelli yeni iletişim teknolojilerinin, toplumsal yaşamı ve insan ilişkilerini farklı bir düzeyde dönüştürebileceğini tahmin etmek şaşırtıcı değildir. Dijk (2016, s. 38), yeni iletişim teknolojilerinin, toplumsal yapıyı ve bireylerin yaşam biçimlerini dönüştürerek ikinci bir iletişim devrimini başlattığını vurgular. Yeni iletişim teknolojilerine erişimi olan bireyler sürekli çevrimiçi kalmakta ve cep telefonları ile dijital oyunlar günlük rutinlerinin bir parçası haline gelmektedir (Binark, 2016, s. 133). Bu teknolojiler, internet ve bilgisayar temellidir ve genellikle dijitalleşmeyle birlikte anılır.

Dijitalleşme, üretimden tüketime, sosyalleşmeden kültürel olgulara kadar birçok alanı yeni bir forma sokmuş ve toplumu dijital bir çağa taşımıştır. İletişimden bilgi edinmeye, eğlenceden iş pratiklerine kadar tüm yaşam formları dijitalleşmiş, uzak mesafeler aşılmış ve bireyler dünyanın her yerinden kolayca iletişim kurabilmiştir. Siyasetçiler sosyal medya üzerinden seçmenlerine ulaşırken, dini liderler bile sosyal medya ve bloglar aracılığıyla inananlara seslenmektedir (Palfrey ve Gasser, 2017, s. 3). Burada temel nokta dijitalleşme ve internet tabanlı iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve bu gelişmelerin toplumsal yaşam içerisinde gerçekleşen pratikler üzerine yaptığı etkidir.

Dijitalleşme, bilginin analog formattan dijital forma dönüştürülmesi sürecinin ötesinde, toplumsal yaşamın tüm alanlarını etkileyen çok boyutlu bir dönüşüm sürecidir. Teknolojik gelişmelerin hız kazanmasıyla birlikte bireylerin gündelik yaşam pratikleri, iletişim biçimleri ve kültürel tüketim alışkanlıkları radikal biçimde değişmiştir. Bu dönüşüm, yalnızca bireysel düzeyde değil; aynı zamanda aile, eğitim, ekonomi ve medya gibi toplumsal kurumların işleyişinde de yapısal kırılmalara neden olmuştur (Castells, 2010, s. 2738). Böyle bir düşünceden hareketle, aile içi iletişimde dijitalleşmenin bazı sorunlara sebep olduğu söylenebilir. Dijital medya araçlarının artışı, bireyler arası iletişimi olumsuz etkileyerek aile ilişkilerinde kopukluklara yol açabilmektedir. Özellikle internet mecralarında ve dijital platformlarda geçirilen zamanın artması, aile bağlarını zayıflatabilmekte ve farklı sorunlara neden olabilmektedir (Güleç 2018, s. 105). Aile üyeleri aynı evde bulunmalarına rağmen, farklı içerikleri farklı ekranlarda tüketmekte ve bu durum ortak sohbet alanlarının yok olmasına neden olmaktadır. Çocuklar ve gençler, kendi odalarında yalnız başlarına internetin başında vakit geçirdikleri için diğer sosyal aktivitelerden ve arkadaşlık ilişkileri kurmaktan uzak kalmaktadır. TV izleme, spor yapma ve arkadaşlarla zaman geçirme gibi faaliyetlerin yerini günümüzde internet almış durumdadır. Son kertede gelenen durumu daha da kötüleştiren ise ebeveynlerin, bu boş zamanın ayrı geçirilmesi durumunun farkında bile olmamalarıdır (Aslan ve Arslan Cansever, 2012, s. 31). Nitekim modern yaşam koşulları ve gelişen teknolojiye bağlı olarak her alanda gerçekleşen dijital dönüşüm, aile üyelerinin birbirlerine zaman ayırmasını zorlaştırmaktadır. Aile ilişkilerinde önemli bir yeri olan boş zamanı birlikte değerlendirme işlevi, aile dışına kaymıştır. Özellikle ailenin çocukları veya gençleri pasif bir iletişim biçimine doğru evrilmektedir (Öksüz, 2012, s. 23).

Eskiden kahvehane ve eğlence yerlerine özgü olan faaliyetler, televizyon teknolojisinin yaygınlaşmasıyla birlikte evlere kadar girdiğinde, evdeki eğlence faaliyetleri ve aile bireyleri arasındaki iletişim şekillerinde en önemli değişim kaynağının televizyon olduğu varsayılabilir. Televizyon, evdeki sinema, tiyatro, eğlence, sergi, tartışma veya röportaj haline gelmiştir. Televizyonla bağlantılı donanımlar, toplumsal ortamlarda artan bir hızla yayılmış ve bu durum, aile eğlencesinin de yeni bir değer kazandığını göstermiştir (Dumazedier, 1991, s. 105). Nitekim günümüzde çocuklar, dijital ekranlarla etkileşimi, bisiklete binmek veya ayakkabı bağlamak gibi geleneksel becerilerden bile önce öğrenmektedir. Bu durum, onların dijital dünyaya, fiziksel gelişimden önce eriştiğini göstermektedir (Goodwin, 2018, s. 15).

Modern yaşamın hızlanması, bireyselleşmenin artması ve teknolojik araçların günlük yaşama entegrasyonu, aile üyeleri arasındaki fiziksel ve duygusal yakınlığı azaltmıştır. Özellikle dijitalleşmeyle birlikte bireylerin medya tüketim alışkanlıkları değişmiş, aile üyeleri aynı fiziksel mekânda bulunmalarına rağmen farklı ekranlara yönelerek ayrı dünyalar inşa etmeye başlamışlardır (Livingstone ve Bovill, 2001, s. 71). Bu durum, aile içi iletişimde yabancılaşmaya, birlikte geçirilen zamanın azalmasına ve dolayısıyla aile bağlarının zayıflamasına yol açmaktadır.

Bauman'ın "akışkan modernite" kavramı üzerinden ifade ettiği gibi, dijitalleşme süreci, bireylerin bağımlık biçimlerini, ilişkilerini ve kimlik inşa süreçlerini kısa süreli, geçici ve esnek hale getirmiştir (Bauman, 2019). Bu esnekliğin aile üyeleriyle olan iletişim biçimlerini veya aile bağlarının sağlamlığını da zayıflatmış söylelenebilir. Bu bağlamda aile içi ilişkiler de daha kırılgan hale gelmiştir. Özellikle bireyselleşme süreci, aile üyeleri arasında duygusal uzaklıkların ortaya çıkmasına neden olmuş; aile birliği, fiziksel mevcudiyetten ziyade sembolik bir anlama bürünmüştür.

3. Aile Bağlarının Korunmasında Sinemaya Gitme Etkinliğinin Önemi

Aile bağlarının kurulması ve korunmasında birlikte geçirilen zamanın niteliği büyük önem taşır. Ortak etkinlikler, aile bireylerinin birbirlerini anlamalarını, duygusal yakınlık kurmalarını ve ortak hafızalar oluşturmalarına büyük oranda yardımcı olabilir. Birlikte oyun oynamak, bisiklete binmek, yüzmek, piknik yapmak, film izlemek, sinemaya gitmek vs. ailece gerçekleştirilen pek çok etkinlik, aile bütünlüğünün önemini tüm aile üyelerine hatırlattığı gibi aile içi iletişimin sağlıklı ilerlemesinde de önemli bir avantaj sağlayabilir. Konu açısından düşünüldüğünde, birlikte film izlemek, özellikle de bu etkinliği geleneksel şekilde ve durumun asıl ruhuna uygun olarak sinemaya giderek gerçekleştirmek oldukça değerlidir. Sinemanın tarihsel gelişimi, teknolojik ilerlemelerle doğrudan ilişkilidir. Nitekim 20. yüzyıl başlarında kolektif bir seyir deneyimi olarak doğan sinema, sosyal bir etkinlik olarak toplumun her kesiminden kişileri bir araya getirmeyi başarmıştır. Bu yönüyle sinema salonları, yalnızca film izlenen yerler değil; aynı zamanda kültürel paylaşımın ve toplumsal etkileşimin mekânları olarak kabul edilmiş ve bu vasıflarını uzun süre korumuşlardır (Kirel, 2012).

Sinema ve aile arasındaki ilişkinin yapısına bakıldığında, üzerine düşünülecek temel iki problem "temsili" ve "eylem" üzerinden kendini hissettirir: Ailenin sinemada temsili ve aile üyelerinden biriyle veya tüm aileyle birlikte sinemaya gitme. Bununla birlikte, iki durumun da daha kapsayıcı bir başka kavramla ilişkisi bulunmaktadır; "öğrenme". Nitekim ailenin sinemada temsil edilme şekilleri, insanlara aile üzerinden çeşitli öğretiler sunar; gelenekleri hatırlatır, toplumsal rolleri aktarır, nasıl davranılması gerektiğine dair kodlar sunar, iyinin ve kötünün ya da doğrunun ve yanlışın ne olduğu öğretilir. Bilis'e (2019, s. 38) göre, film anlatılarında birlik, beraberlik, mücadele ve iyi niyet gibi kavramlar, yalnızca ailenin varlığıyla anlam kazanır. Aile dışındaki bir durum, birliğin bozulmasını, savunmasızlığı ve kötü olayların başlangıcını simgeler. Özellikle ailenin önemli olduğu Türk toplumunda bu temsil ediliş biçimi oldukça önemlidir. Aslında Türk filmlerinde aile genellikle korunması gereken bir yapı olarak sunulur. Aile bağlarının önemi, insanlara aktarılır ve böylece aile aynı zamanda yüceltilmesi gereken toplumsal bir kuruma dönüştürülür. Bu sebeple Türk sinemasında ailenin olumsuz bir kurum olarak temsil edildiği fazla sayıda filme rastlanmaz (Abisel, 2006, s. 78). Buna karşın, aileden ziyade bireyselliğin ön plana alındığı Batı ülkelerinden çıkan filmlerde durum farklılaşabilmektedir. Örneğin Haneke filmlerinde tekinsiz bir olgu olarak sunulan ailenin toplumun mikro yansıması olduğu görüşünden hareket eden Soyutok (2018), toplumsal huzursuzluğu, güvensizliği, suçluluk duygusunu ve yabancılaşmayı aile dinamikleri aracılığıyla Haneke tarafından sunulduğunu vurgular.

Ailenin filmlerde temsil ediliş biçimlerinden farklı olarak aileyle film izleme etkinliğinin öğretileri ve bu öğretilerin etkisi ise sinema-aile bağının "eylem" boyutuyla ilgilidir. Türkiye'de serimlenen çeşitli çalışmalar (Bilis, 2019; Karadaş, 2020; Oktan, 2018; Yağbasan ve Ateş, 2018; Yaşartürk, 2010), sinema-aile ilişkisinde "temsili" boyutuna önemli katkılar sunsa da "eylem" boyutunu dışta bırakmaktadır. Oysa az önce sözü geçen "öğrenme", sinema-aile ilişkisindeki eylemle de oldukça ilgilidir ve önemlidir. Nitekim Albert Bandura'nın 1971'de ortaya koyduğu 'sosyal öğrenme kuramı'na göre, bireyler çevrelerinden gözlem yoluyla öğrenir. Bunun gerçekleşebilmesi ise bir eylem ortamının oluşmasıyla mümkün hale gelir. Bu bağlamda aile içinde birlikte izlenen veya sinemaya gidilerek seyredilen filmler, çocuklar için değerlerin, davranış kalıplarının ve toplumsal normların öğrenildiği birer araç haline gelir. Dahası filmler, sadece öğretici bir araç olmanın ötesinde, aile içi iletişimi zenginleştirici bir ortam yaratabilir.

Filmlerin seyredildiği yerler ve seyredilme biçimleri, yani seyir deneyimleri öğrenme düzeylerine etki edebileceği gibi, aile içi iletişim üzerinde de önemli rol oynayacaktır. Sinema sosyolojisi açısından bakıldığında, topluca film izleme deneyimi, bireyler arası duygusal paylaşımı arttıran ve ortak hafıza yaratan bir ritüel olarak tanımlanabilir (Kirel, 2012, s. 88).

Sinemanın aile üzerinde bu denli etkili olmasının sebeplerinden biri de film izleme deneyiminin duygusal yoğunluk içermesidir. Filmler, bireylerde empati, özdeşleşme, katarsis gibi psikolojik süreçleri tetikler (Swartz, 2004, s. 236). Aile üyeleri birlikte bir film izlediklerinde, bu duygusal süreçleri, birbirlerinden farklı etkilerde olsa bile, hep birlikte yaşar ve bu durum, aralarındaki duygusal bağlılığı artırır (Özgüven, 2001, s. 88). Aileler sinemaya giderek veya evlerinde film izleme etkinliğini gerçekleştirebilir. Nitekim bu noktada seyretme eylemi aynı görünse de seyir mekanlarındaki veya araçlarındaki değişim film izleme deneyiminin yapısını, dolayısıyla bu etkinlik sonucu elde edilecek faydayı etkiler.

Sinema salonları, insanlara topluca film izleme alışkanlığı kazandırırken, benzer haz ve güzellikleri paylaşma fırsatı sunar. Birlikte film izlemenin büyüğü ve sinema salonlarının önemi burada başlar. Sinemaya gitmek, basit bir eylem olmanın ötesinde, adeta bir merasimin başlangıcını simgeler (Pösteke, 2012, s. 8). Örneğin kadınların sinema deneyimlerinin genellikle taşrada başlayıp büyük kentlere taşan bir süreci kapsadığını vurgulayan Uçar İlbuğa'ya (2017, s. 388) göre sinema salonları, yalnızca film izlenen yerler değil; kadınların sosyalleştiği, kendilerini ifade ettiği, modayı takip ettiği ve farklı kültürlerle tanıştığı önemli sosyal alanlar olarak öne çıkmaktadır. Sonuçta Uçar İlbuğa, sinema salonlarının, kadınların kimlik oluşum süreçlerinde etkili bir rol oynadığı yargısını ortaya koyar. Koşar'a (2007, s. 167) göre, küçük kent ve kasaba kadınlarının artan sinema ilgisi bu yönüyle önemlidir. Araştırmacı, 1960 sonrasında Anadolu'da kadınlar için özel seçilmiş filmlerin belirli günlerde gösterilmekte olduğunu ve kadınların ucuz matineelerde önemli bir seyirci kitlesi oluşturduğunu ifade eder.

Sinema, ülkemizde özellikle 1960'lı yıllarda aile ile gidilmesi çoğunlukla tercih edilen, sosyalleşme ve kültürlenme sağlayan, insanlara özgürleşme ve özdeşleşme alanı oluşturan bir ritüel olarak düşünülmektedir (Uçar İlbuğa, 2017, s. 394-95). 1970 sonrasında ülkemizdeki siyasi olayların patlak vermesi ve televizyon yayıncılığının ülke genelinde yaygınlık kazanmaya başlamasıyla önemli bir kırılma yaşanmış, henüz yeni yeni sinema salonları dolarken, Türk sineması seyircisini kaybetme sorunuyla yüzleşmek zorunda kalmıştır. 1980 darbesinden sonraki süreçte sinema salonları boş kalmaya devam ederken 1990'ların ortasından itibaren sinemaya gitme alışkanlığı, yeniden bir kültürel pratiğe dönüşebileceği alana kavuşmuştur. Nitekim Covid-19 ve sonrasındaki dönemde sinema farklı bir alana, dijitalleşmenin içerisine, entegre edileceği durumun içerisine düşmüştür. Günümüzde ise yeni medya teknolojileri, filmlere erişimi kolaylaştırmış ve maliyetsiz izleme imkânları sunması nedeniyle sinema salonlarına gidilerek film izleme deneyimine karşın çok daha fazla tercih edilir olmuştur.

Göker (2017, s. 441-446), İstanbul, Ankara ve İzmir'deki sinemaya gitme deneyimleri üzerine gerçekleştirdiği çalışmada, katılımcıların %90'ının 16 yaşına gelene kadar ilk sinemaya gitme deneyimini yaşadığını ortaya koymuştur. Bu ilk deneyimin, yaş aralığı da göz önüne alındığında, aile bireyleriyle gerçekleşebileceği aşikardır. Nitekim çalışmanın bulgularına göre, ilk deneyimi yaşayanların yanında genellikle aileleri (%45), arkadaşları (%20), anne veya babasından sadece biri (%11) ve kardeşleri (%4) bulunmaktadır. İlk deneyime karşın genellikle sinemaya aileyle gitme alışkanlığı ise düşük (%11) seviyededir. Çalışmaya katılanlar, sinemaya genellikle ya arkadaşlarıyla (%47) ya da sevgilileriyle (%25) gitmektedir. Çalışmanın önemli bulgularından biri ise sosyalleşme düzeyi yüksek olan kişilerin çok daha sık sinemaya gittiğini ve bu etkinliği çoğunun (%41), bir sosyal aktivite olarak tanımlamış olduğunu yansıttır. Son olarak Göker, sinema filmlerinin sinema salonlarının dışında DVD, televizyon veya internet teknolojisi aracılığıyla da yoğun olarak (%51) izlendiği sonucuna ulaşmıştır. Film izleme alışkanlığının evde çok daha yoğun olduğunu ortaya koyan yazar, seyircilerin %89'unun internet üzerinden film izlediğini de aktarmıştır. Böylece, seyirciler zaman ve mekân kısıtlaması bulunmaksızın istedikleri filmlere ulaşabilme olanağına sahip olmuştur. Bu değişim, önceleri

toplu bir etkinlik olarak düşünülen film izleme deneyiminin gün geçtikçe bireyselleşen bir pratiğe dönüştüğünü göstermektedir (Göker, 2017, s. 432).

Seyircinin ailesi, akrabaları, sevgilisi veya arkadaşlarıyla sinemaya gitmesi, seyir sonrası film ve oyuncular hakkında tartışmalara katılması gibi sosyal faaliyetler, sinemanın sosyalleştirici yönünü ortaya koyar. Böylece sinema, sosyal bir etkinlik haline gelir. Bu faaliyetler, tek başına gerçekleştirilebilse de aynı anda aynı içeriği izleyen insanlar arasında görünmeyen bir sosyal grup oluşturur. Buna karşın dijital olanaklarla sinema filmlerinin televizyon veya video aracılığıyla izlenmesi, toplu seyir kültürünü kırmıştır. Bu durum, seyircinin dilediği filmi istediği kişilerle izleyebilmesini sağlar. Ayrıca, evde film izlemek, sinema salonunun sunduğu ritüellerden ve ‘seyir adabı’ndan uzaklaşmaya sebep olur. Böylece seyirci, törensel bir deneyimden gayri-resmi bir deneyime geçer; sinema salonunun duygusal atmosferinin yerini, evin rahat ve resmi olmayan ortamı almıştır (Jarvie, 1993, s. 23–24).

Özellikle Covid-19 pandemisinin pek çok alanda olduğu gibi, sinemaya gitme eylemi üzerinde de önemli bir dönüşüme yol açtığı söylenebilir. Sokağa çıkarak sosyalleşmenin olabildiğince kısıtlandığı bu dönemde sinemaya gitme eylemi de doğru orantılı bir şekilde yoğun düşüş göstermiştir. Daha da önemlisi, pandemi döneminde yerleşen alışkanlıklar, pandemi sonrası döneme de sirayet etmiş ve sinemaya gitme eylemi büyük oranda yerini dijital platformlardan film izleme etkinliğine bırakmıştır. Bu açıdan Sunal ve Kalkan (2020) tarafından ortaya konulan çalışma, bahsi geçen durumu desteklemektedir. Araştırmacılar, üniversite öğrencilerinin sinemaya gitme eylemi üzerinde Covid-19 pandemi sürecinin nasıl bir etkisi olduğunu analiz ettikleri çalışmalarında, film izleme alışkanlıklarında önemli bir kırılma tespit etmişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre; örnekleme dahil edilen öğrencilerin yaklaşık %68’i hafta sonu, %20’si ise her gün film izlediğini aktarmıştır. Yine öğrencilerin %51’i akşam 19:00-22:00 saatleri arasında, %39’u ise 22:00-03:00 saatleri arasında film izlediğini beyan etmiştir. Asıl önemli sonuçlar ise pandemi öncesi veya sonrası fark etmeksizin öğrencilerin %70’in üzerindeki kısmının filmi yalnız izlemeyi tercih ettiğini beyan etmiş olmasıdır. Yine pandemi öncesi filmlerin izlendiği yer %59 ile sinema salonları olurken, pandemi sonrasında bu oranın %52’ye düştüğü gözlemlenmektedir. Çalışmanın henüz 2020 yılının başında yayınlanmış olması, sağlıklı sonuçlar alınmasını engellemektedir. Nitekim ülkemizde pandemi süreciyle birlikte başlayan kısıtlamalar henüz 2020’nin kış ayları sonrasında yeni yeni başlamıştır.

Yeni seyir mekanları, sinema salonlarından çok daha farklıdır; ev ortamının özelliklerini taşır ve çeşitli teknolojiler kullanılır. Örneğin, büyük yansıtıcı perdelerin yerine küçük parlak ekranlar kullanılmaktadır. Bu mekânlar, sinema tüketimini günlük yaşamın akışına entegre eder ve bu süreçte diğer medya etkinlikleriyle bir araya gelir. Film izlerken aynı anda telefon kullanmak, radyo dinlemek veya gazete okumak mümkündür (Casetti, 2011, s. 87–88). Aile bireyleri aynı evde bulunmalarına rağmen farklı ekranlarda farklı içerikler tüketmekte ve bu durum, aile içi ortak deneyim alanlarını daraltmaktadır (Livingstone ve Bovill, 2001, s. 75). Dolayısıyla bu yeni tarz seyir deneyiminde aile üyeleri fiziksel yakınlıklarına rağmen duygusal ve iletişimsel olarak birbirinden uzaklaşmaktadır. Ayrıca dijitalleşme, dikkat süresinin kısalmasına, sabırsız izleme alışkanlıklarının oluşmasına, “ekran ayrışması” ve “parçalı izleme” gibi yeni pratiklerin gelişmesine neden olmuştur. Bu durum, sinemanın yoğun ve bütüncül anlatımına karşı bir tehdit oluşturmaktadır.

Günümüzde dijital platformların yaygınlaşmasıyla bireysel içerik tüketimi artarken, sinema gibi geleneksel ortak seyir alanlarının önemi daha da artmaktadır. Çünkü dijitalleşme, bireysel ekranlara kapanmayı teşvik ederek yalnızlaşmayı ve sosyalleşmeden uzaklaşmayı beraberinde getirir. Sinemaya gitmek ise yalnızca bir film izleme eylemi değil; aynı zamanda bir “ritüel”, bir “aile geleneği” ve “toplumsal birliktelik deneyimi” haline gelebilmektedir (Casetti, 2011, s. 4). Aile bireyleri, bu ritüeli hep birlikte deneyimlemektedir. Sinemaya gitme, filmin izleneceği salonun önünde sohbet etme, salondaki koltuklarda genellikle diğer aile üyeleriyle yan yana oturma ve eve geri dönme sürecinde film üzerine konuşmalar gerçekleştirme gibi davranışlar aile içi iletişime katkı sağlayabilir.

Tartışma

Modern toplumun hızlı yaşam temposu, artan bireyselleşme eğilimi ve dijitalleşmenin getirdiği yeni iletişim biçimleri, aile üyelerinin birlikte kaliteli zaman geçirme fırsatlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Aile üyeleri, aynı fiziksel mekânda bulunsalar dahi, farklı ekranlarda farklı içerikler tüketerek duygusal ve iletişimsel olarak birbirlerinden uzaklaşma riskiyle karşı karşıyadır. Bu noktada sinemaya gitme eylemi hem eğlendirici hem de birleştirici bir kültürel pratik olarak, geçmişten günümüze aileler için önemli bir sosyalleşme, ortak anı biriktirme ve duygusal bağları pekiştirme aracı konumundadır.

Sinema salonları, bireyleri bir araya getiren, ortak bir deneyim sunan, eğlendiren, bilgilendiren ve zaman zaman belirli dünya görüşlerini aktaran sosyalleşme mekânları olarak işlev görmüştür. Ancak, yirminci yüzyılın sonlarından itibaren ivme kazanan dijitalleşme süreci, bu kültürel yaşam pratiği üzerinde güçlü bir kırılma yaratarak sinemanın üretim, dağıtım ve gösterim pratiklerini radikal bir biçimde değiştirmiştir. Bu dönüşüm, film izleme eylemini sinema salonlarının tekeline çıkararak bireyselleştirmiş, mekân ve zaman kısıtlamalarından büyük ölçüde bağımsız kılmıştır. Covid-19 pandemisi ise bahsi geçen dönüşümü hızlandırarak, özellikle dijital platformlara olan yönelimi artırmış ve geleneksel sinemaya gitme alışkanlığını ciddi biçimde sekteye uğratmıştır. Filmlerin her an her yerden ulaşılabilir olması, sinema salonlarının o büyüklü atmosferini ve deneyimin biricikliğini zedelemiştir.

Tüm bu dönüşümlere rağmen, sinemaya gitme etkinliğinin ve genel olarak birlikte film izleme pratiğinin aile içi iletişimi güçlendirmedeki etkisi önemlidir. Aile üyelerinin özellikle sinema salonlarına giderek birlikte film izlemesi, yalnızca bir eğlence aktivitesi değil; aynı zamanda aile bağlarını güçlendiren, ortak deneyimler ve anılar oluşturan, film sonrası yapılan tartışmalarla iletişimi zenginleştiren önemli bir sosyal pratiktir. Filmler empati, özdeşleşme ve katarsis gibi psikolojik süreçleri tetikleyerek, aile üyeleri arasındaki duygusal bağları derinleştirebilir.

Sonuç olarak, dijitalleşen dünyada aile bağlarının korunması ve sağlıklı bir aile içi iletişimin sürdürülmesi, bireylerin ve toplumun esenliği için önemlidir. Sinemaya gitme etkinliği veya bunun mümkün olmadığı durumlarda aile üyelerinin birlikte film izleme pratiği, bu hedeflere ulaşmada önemli bir araç olarak değerini korumaktadır. Dijitalleşmenin getirdiği bireyselleşme ve izolasyon risklerine karşı, bilinçli çabalarla geleneksel toplu seyir deneyiminin ve paylaşılan kültürel pratiklerin ruhu canlı tutulmalıdır. Sinemanın büyüğü, sadece büyük perdede izlenen bir hikâyeden ibaret değildir; aynı zamanda paylaşılan kahkahalar, ortak gözyaşları, film sonrası yapılan derin sohbetler ve birlikte geçirilen anlamlı zamanlarda gizlidir. Bu değerlerin dijital çağın karmaşasında kaybolmaması, tüm paydaşların ortak sorumluluğu ve çabasıyla mümkün olacaktır. Geleneksel sinema deneyimi, aile bireylerini bir araya getiren bir ritüel olarak korunmalı ve dijitalleşmenin olumsuz etkilerine karşı önemli olduğu vurgulanmalıdır.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmanın temel tartışması ışığında, aile içi iletişimin güçlendirilmesi, aile bağlarının korunması ve film izleme pratiğinin bu süreçlere olumlu katkısının sürdürülebilmesi amacıyla çeşitli öneriler sunulabilir. Bu minvalde ilk olarak ailelerin belirli aralıklarla sinemaya giderek film izlemesi ve film üzerine aile üyeleri arasında konuşmalar gerçekleştirilmesinin önemli olduğu vurgulanabilir. Nitekim izlenen filmler üzerine karakterler, olay örgüsü, temalar, duygular ve filmin verdiği mesajlar hakkında sohbetler gerçekleştirmek, özellikle çocukların eleştirel düşünme, empati kurma ve kendilerini ifade etme becerilerini geliştirebilir. Öte yandan filmdeki olaylar ve karakterler üzerinden dürüstlük, adalet, dostluk, cesaret gibi evrensel değerler ve toplumsal normlar hakkında konuşmalar yaparak çocukların ahlaki gelişimine katkı sağlanabilir. Yine haftanın veya ayın belirli günlerini düzenli şekilde “aile sinema gecesi” olarak planlayıp, film seçimi, ortamın hazırlanması ve atıştırmalıklar gibi süreçlerin tüm aile üyelerinin katılımıyla gerçekleştirilmesinin, evde bile olsa film izleme eylemini ailevi bir ritüele dönüştürmede faydalı

olacağı söylenebilir. Bunu yaparken, bireysel ekranlara çekilmek yerine, ortak bir ekranda, sinema salonu atmosferini çağrıştıracak bir düzenlemeyle (ışıkların kısılması, telefonların sessize alınması vb.), kolektif bir deneyim yaratılmasına özen gösterilmelidir. İzlenecek filmlerin ise tüm aile üyelerinin yaşına, ilgi alanlarına ve aile değerlerine uygun olmasına özen gösterilmelidir. Böylece gerek Türk kültürüne gerekse diğer kültürlerle yönelik farkındalıklar da oluşturulabilir.

Aileler dışında sinema salonları, dijital servis sağlayıcıları, eğitim kurumları, belediyeler, il müdürlükleri, valilikler ve bakanlıklar gibi kurumların da sürece dahil olması gerekmektedir. Sinemaya gitme deneyiminin aile bağlarına katkısını vurgulayan toplumsal farkındalık kampanyaları oluşturulabilir. Okul müfredatlarına sinema kültürüne yönelik dersler eklenebilir, sinemanın bireyler ve aileler üzerindeki olumlu etkilerine yönelik bilgilendirici etkinlikler, film gösterimleri, söyleşiler ve atölye çalışmaları gerçekleştirilebilir. Aile temalı film festivalleri düzenlenebilir.

Aile temalı filmlerin üretim, dağıtım ve gösterim aşamalarında destek sağlanabilir. Örneğin, gösterim aşamasında ailelere ücretsiz bilet sağlamak veya aile temalı olmayan filmler için de benzer şekilde ailelerin sinemaya gitmesini teşvik etmek amacıyla bilet ücretlerinin yerel yönetimlerce karşılandığı gösterimler düzenlemek önemli olacaktır. Yine salona gitme deneyimi sağlanamayacaksa da aile temalı filmlerin televizyon ekranlarında çeşitli aralıklarla gösterime girmesi sağlanabilir. Böylece ailenin önemi vurgulanabilir. Sinema salonları ailelere yönelik özel indirimli bilet paketleri, sabah matinelere, daha düşük ses seviyeli veya ara verilen “bebek dostu” seanslar gibi uygulamalar sunabilir. Ailelerin bir arada film izleyebileceği, konforlu ve özel alanlar tasarlanabilir. Bu yerler sadece film izleme mekânları olmaktan çıkarılıp, kütüphaneler, sergi alanları, kafe ve tartışma köşeleri gibi yapılarla zenginleştirilmiş, ailelerin ve toplulukların etkileşimde bulunabileceği sosyal ve kültürel merkezlere dönüştürülebilir veya bu tarz dönüşüm projelerinin yapılması sağlanabilir.

Dijital platformlarda, ailelerin birlikte izleyebileceği, eğitici ve kültürel değeri olan içeriklerin sayısı artırılabilir veya bunun arttırılması için yönetimler tarafından bazı zorunluluklar getirilebilir. Aile profilleri için özel olarak tasarlanmış, ortak izleme ve tartışmayı teşvik eden interaktif araçlar (örneğin, senkronize izleme partileri, film sonrası soru-cevap modülleri) geliştirilebilir. Yine dijital platformlarda ebeveyn kontrol araçlarının sadece kısıtlayıcı değil, aynı zamanda çocukların yaşına uygun içerik önerileri sunan ve aile içi diyalogu destekleyen rehberlik edici özelliklere sahip olması sağlanabilir.

Tüm bunlar dışında sinema-aile üzerine “temsil” odaklı çalışmalardan ayrılan yeni araştırmaların ortaya koyulması önemli olacaktır. Örneğin, Türkiye’de farklı sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarıdaki ailelerin film izleme pratiklerinin, aile içi iletişim ve ilişki dinamikleri üzerindeki uzun vadeli etkilerini inceleyen nitel ve nicel araştırmalar gerçekleştirilmesi, burada kuramsal temelde tartışılan konuyu geliştirecektir.

Kaynakça

- Abisel, N. (2006). *Türk sineması üzerine yazılar*. Phoenix.
- Akbulut, H. (2014). Sinemaya gitmek ve seyir: bir sözlü tarih çalışması. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 1–16.
- Aslan, K. (2002). Değişen toplumda aile ve çocuk eğitiminde sorunlar. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(2).
- Aslan, N. ve Arslan C. B. (2012). Ergenlerin boş zaman değerlendirme algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(42), 23-35.
- Bauman, Z. (2019). *Akışkan modernite*. İstanbul: Can.
- Bell, D. (1973). *The coming of post-industrial society: A venture in social forecasting*. New York: Basic Books.

- Belton, J. (2002). Digital cinema: a false revolution. *October*, 100, 99-114.
- Benjamin, W. (2023). *Teknik olarak yeniden üretilebilirlik çağında sanat eseri*. İstanbul: Can.
- Bilis, A. E. (2019). Türk sinemasında aile ve kadın temsilini evlat edinme bağlamında yeniden okumak: Can ve Albüm filmleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 35–55. Doi: 10.16953/Deusosbil.486578.
- Binark, M. (2016). Akıllı telefonlarla bağlantılı olma hâli ve yeni kültürlenme ve deneyimlerimiz... *Hece*, 20(234-235-236), 131-137.
- Casetti, F. (2011). Sinemasal deneyim. *Sinecine*, 2(2), 81-93.
- Castells, M. (2010). Globalisation, networking, urbanisation: Reflections on the spatial dynamics of the information age. *Urban Studies*, 47(13), 2737-2745.
- Daly, K. (2010). Cinema 3.0: The interactive-image. *Cinema Journal*, 50(1), 81-98.
- Demiray, U. (1994). *İletişim ötesi iletişim*. Eskişehir: Turkuvaz.
- Demircioğlu, H., Tezel Ş. F. ve Günindi, Y. (2011). Anne babaların görüşlerine göre aile işlevleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 92-106.
- Dijk, J.V. (2016). *Ağ toplumu*. İstanbul: Kafka Kitap.
- Dönmezer, İ. (2000). *Ailede iletişim ve etkileşim*. İstanbul: Sistem.
- Dumazedier, J. (1991). Aile ve boş zaman. *Aile ve Toplum*, 1(2), 101-109.
- Evren, B. (2014). Makinistler de tarih oldu. *Aydınlık*. Erişim: 28 Nisan 2025.
<https://www.aydinlik.com.tr/koseyazisi/makinistler-de-tarih-oldu-8758>
- Figgis, M. (2014). *Dijital film yapmak*. İstanbul: Kalkedon.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. İstanbul: Ayraç.
- Goodwin, K. (2018). *Dijital dünyada çocuk büyütmek*. İstanbul: Aganta Kitap.
- Göker, N. (2017). Türkiye’de sinema seyircisi: İstanbul, Ankara ve İzmir örneğinde bir izleyici araştırması. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 11(64), 431-456. Doi: 10.9761/Jasss7326.
- Güleç, V. (2018). Aile ilişkilerinin sosyal medyayla birlikte çöküşü. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 2(2), 105-120. Doi: 10.17932/Iau.Ejnm.25480200.2018.2/2.105-120.
- Gümüş, B. (2021). Maraton izleyiciliğinden aşırı izlemeye: Netflix’in izleme alışkanlıklarına etkisi. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, (37), 147-169. Doi: 10.17829/Turcom.862011.
- Jarvie, I. C. (1993). Sosyal bir kurum olarak sinemaya gitmek. 25. *Kare*, (5), 22-25.
- Karadaş, N. (2020). Türk sinemasında feodal aile yapısı içerisinde erkek kimliğinin inşası. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(3), 1255-1270. Doi: 10.21547/Jss.714433.
- Kirel, S. (2012). *Kültürel çalışmalar ve sinema*. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Koşar, D. (2007). yavuz özkan sinemasında türk aile yapısı ve değerlerinin temsili. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Livingstone, S. ve Bovill, M. (2001). Families and the internet: An observational study of children and young people’s internet use. Report (Bt-Funded Research Project Entitled “Families And The Internet.”)

- Masuda, Y. (1981). *The information society as post-industrial society*. Washington, D.C.: World Future Society.
- McLuhan, M. (2003). *Understanding media: The extensions of man*. California: Gingko Press.
- Mulvey, L. (2012). *Saniyede 24 kare ölüm: Durağanlık ve hareketli görüntü*. İstanbul: Doruk.
- Oktan, A. (2018). Korkuyorum anne ve vavien örnekleminde aile mitinin sinemasal görünümü. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (29), 11-34. Doi: 10.31123/Akil.407403.
- Öz, P. T. (2012). Pelikülden dijital sinemada seyir kültürü ve seyircinin değişen konumu. *Turkish Online Journal Of Design Art And Communication*, 2(2), 65–73.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Denizli: Pdrem.
- Özsoy, A. (2017). Sinema, yeni seyir deneyimleri ve çocuk izleyici. *Trt Akademi*, 2(4), 356-374.
- Palfrey, J. ve Gasser, U. (2017). *Doğuştan dijital*. İstanbul: Kültür Üniversitesi.
- Pöstecki, N. (2012). Sinema salonlarının dönüşümünde bellek ve mekân ilişkisi. *2nd Communication And Media Studies İn Progress Of Social And Cultural Interaction Symposium*, Tam Metin Bildiri, Bishkek.
- Soytok, S. (2018). Michael Haneke filmlerinde modern ailenin tekinsiz halleri. *Yedi*, (20), 13-24. Doi: 10.17484/Yedi.446811.
- Sunal, G. ve Bağdatlı K. S. (2020). Üniversite öğrencilerinin film izleme alışkanlıklarının covid-19 pandemisi sürecinde değişiminin belirlenmesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (52), 187-200. Doi: 10.47998/İkad.843067.
- Swartz, C. S. (2004). *Understanding digital cinema: A professional handbook*. Amsterdam: Routledge.
- Uçar İ. E. (2017). 1960-1970’li yıllarda kent ve taşra karşıtlığında türkiye’de kadınların sinema izleme pratikleri üzerine bir araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (45), 388-403.
- Yağbasan, M. ve Ateş, U. (2018). 1980 öncesi ve 2000 sonrası türk sinemasında ailenin temsili. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (67), 26-40.
- Yaşartük, G. (2010). Türkiye sineması’nda kadın yönetmenlerin gözünden aile içi şiddet: Benim Sinemalarım, Aşk Ölümünden Soğuktur ve Parçalanma. *Fe Dergi*, 2(1), 32-42. Doi: 10.1501/Fe0001_00000000021.
- Yavuzer, H. (2005). *Çocuk psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Yolcu, Ö. (2022). Covid-19 pandemisi döneminde sinema salonlarının sosyal medya kullanımı: Beyoğlu sineması örneği. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, (40), 302-322. Doi: 10.17829/Turcom.934664.
- Zengin, F. (2018). Dijital dönüşüm çağında dijital sinemanın avantajları ve ortaya çıkardığı yeni sorunlar. *International Journal Of Social And Humanities Sciences Research (Jshsr)*, 5(21), 844-859. Doi: 10.26450/Jshsr.429

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi’nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarına aittir.